

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.**Hirdetés ára:**

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Szerkesszünk naptárt az evangyéliomi népnek. (Farkas Gejza.) — Egy evang. egyházi ének. (Jeszenszky Károly.) — Magyar prot. tudományos irodalmi társaság. (Láng Adolf.) — Irodalom. — Apróságok. — Belföld. — Külföld. — Vegyesek.

Szerkesszünk naptárt az evangyéliomi népnek!

Evangyéliomi népünk szeret olvasni, könyvtára azonban csak három könyvből áll: egyik az énekes könyv, másik a biblia, harmadik a kalendárium. Számos oka van annak, hogy miért nem olvas népünk többet is — más is, s nagyon csalódnék az, a ki e körülmény okát egyedül abban keresné, hogy a nép szegény, hogy másra nem telik, mert hála Istennek, még minden egyházban akad néhány jobb módú s ennél fogva az adakozásra — illetőleg könyvtételre képes család, s bár oly kuporgatva őrzi is az ilyen a garast s kétszer is a fogához üti — míg egyszer kiadja — mégis akad ezek közt olyan, a ki más luxus mellett a könyvre sem restellne kiadni egy kisebb összeget.

Az sem egyedüli ok, hogy a nép nem ér rá olvasni. Rá ér biz' az, kivált a hosszú téli időben, sőt a mai hireken kapkodó világban még nyáron is, ha csak vasárnap délutánonként.

Másutt keressük — s másutt is fogjuk megtalálni e körülménynek okát.

Népünk azért nem veszi kezébe a mondottakon kívül a többi könyveket, mert mintha ösztöne súgná neki, hogy azok nem nekivaló tápot tartalmaznak. Beszélnek idegen nyelveken, s nem adják meg az eledelnek azt a savaborsát, a mely az ő szája-izének megfelel.

Nem rég is meglátogatva egy magányba vonult jobb módú hívemet, épen asztalnál ült, körülrakva ujságokkal és könyvekkel, kérdem tőle, mit mivel? Olvasgat úgy-e? S e közben az előtte fekvő ujságokra mutattam.

Ó — ezeket úgy kapom, hogy olvassam, de biz' én már csak az én öregem mellett maradok — felel ő, kezét a kemény bőrkötésű ódon bibliára téve; mert én már csak ebben tudok gyönyörködni.

S hogy mégis a biblia meg az énekes könyv mellett ott van a naptár is, ennek oka persze első sorban, hogy az időszámítást tudja; de meg főképp, hogy az abban foglalt szebbnél szebb jóslatokban gyönyörködjék; no, ezekkel és ezek mellett — persze fakanálon, a mérget is be lehet neki adni, a földolog, hogy az ő nyelvén legyen írva. — S ezt a nyelvet úgy látszik nagy szerencsével használja a Bucsánszky-féle irodalmi irány, s a mi fő, csinál szebbnél szebb üzleteket.

Hogy mennyire ideje már, hogy a népnek az e fajta olvasmányok helyett egészségesebb, s az erkölcsöket nem rontó, de ápoló olvasmányok adassanak kezébe, azt az utolsó időben nagyon jól átértette a szt. László-Társulat, s mi a kik tisztelettel hajolunk meg az igazi érdem előtt, még akkor is, ha azt elle-neinknél tapasztaljuk, szívesen adóznak elismeréssel, ha e téren a mondott társulat jót és üdvöset tud alkotni s felmutatni. Annyi bizonyos, hogy a társulat mondhatni lázas tevékenységet fejt ki e téren, s csak egy évben több százezerre megy azon népszerű iratkák száma, melyekkel a magyar nép asztalát a szó szoros értelmében elárasztja. — Természetesen nem utolsó helyen áll ezek között a népszerű naptár.

Mi azonban úgylátszik összetett kézzel nézzük miként izmosodik s terjed az ellentábor, s tehetetlenül hagyjuk elfoglalni a tért olyan elemeknek, a melyekkel a küzdelmet elébb utóbb fel kell vennünk, s minél később, annál nehezebb lesz szerepünk.

Nem értem én azt, hogy mindjárt most kezdjünk a népiratok útján harczot akar a pápista sajtó, akar a ponyvairodalom ellen, elébbinek még hála Isten nincs szüksége, az utóbbinak pedig nincs itt még ideje.

Mi tűzzük ki magunk elé a célt — népünket egyszerű, saját nyelvén írott s a jó erkölcsöket terjesztő, szivet-lelket nemesítő olvasmányokkal ellátni — a többi, a magától jön.

Már pedig hol lehetne könnyebben megközelíteni népünket, mint épen a naptár útján?

S minthogy épen a naptár egyike a legnépszerűbb könyveknek, nagy kár, hogy még e téren nem történt részünkről semmi, nagy kár, hogy még eddig nem adtunk egy naptárt népünk kezébe.

A mit azonban nem tettünk eddig — mert talán nem tehetjük — tegyük meg most. Az idő int!

Azt mondhatná valaki, hogy hisz' van népszerű naptárunk, ott van az „árvaházi naptár.“ Igaz, hogy annak idején nagy reményeket kötöttünk hozzá, — csalódtunk, nem vált be. Tót szövege teljesen be lett szüntetve. A magyar és német sem a nép számára való — inkább városi, polgári elemnek, s itt áldásos hatása lehet. De már az az egy körülmény nehezíti a nép között való elterjedését, hogy jótékony czéllal van összekötve. Népünk önzetlensége minden rai rábeszélés daczára se ér fel odáig. Gyanakodó természetete azt hiszi, hogy a pap magának hajhászsa a nyereséget. — S mihelyt csak szagolja, hogy abból tiszta nyereség is van, ott hagyja a vállalatot a faképnél — ha még olyan jó volna is, neki olyan kell, mint a miről a sátoros zsidó becsületére mondja, — hogy kárával adja.

Először tehát nyereségre nem szabad tekintenünk, elég nyereség lesz, ha a vállalat kifizeti magát, s nagyobb lesz az a nyereség, hogy a nép venni fogja. E czélból még a kiállításnál is nem nagyon sokat kell nézni a manapság oly nagyon hangoztatott „csinos“, „izléses“ stb, — legtöbbsnyire azonban filigrános kiállításra, — a nép a finomabb dolgok után félve nyul, — hanem inkább arra, hogy a könyv elég erős és tartós legyen, hogy azt egy év előtt a gyermekek össze ne téphessék, ennél fogva még a betűknek s képeknek is részben hasonlítaniok kellene a szerte divó egyéb nép-naptárakéihoz.

A mi a naptár tartalmát illeti, annak a nép eszmekörében és életmódjában kellene forgolódnia: gazdaság, házi ipar, néhány gyógyszer ismertetésének nem kellene belőle hiányozni, mindenek felett megkívánja a nép, hogy a kalendáriom házi tanácsadója legyen. — Egy-két elbeszélés — történet, s néhány világi s vallásos vers tehetnék többi részét — nem hiányozván végül egy pár adoma sem.

Egyszóval naptárunknak egyelőre nem kellene semmi új irányt felvennie — csak a már jól megtaposott nyomra lépni, mindenekben egyedül a jobb erkölcsi felfogást tartván szem előtt.

Az egész ügyet pedig vegye a Luther-Társaság kezébe. E czélból tegye magát érintkezésbe oly egyénekkel, kiket a szerkesztésre alkalmasnak itél, s addig is bocsásson ki felhívást munkálatok szerzésére.

Szerkeszszük a naptárt magyar és tót nyelven, azok, a kik a szerkesztéssel meg lesznek bízva, fogják tudni még különösen is munkatársaikat felkeresni.

Legyen a naptár tartalma magyar és tót nyelven ugyanaz, ez felette megkönnyíti a kiadást, kivált az esetleg beszövedő képek dolgában. De megkönnyíti azt az írói díj dolgában is, a mennyiben én a munkálatokat díjazandóknak tartom, s ekkép egy írói díjjal két szövegünk lenne — a fordítás költségei aránylag kevésbe kerülvén.

A mi pedig a dolog anyagi részét illeti, hogy a Társaság kockázatba ne menjen: bocsásson ki egy felhívást minden lelkészi hivatalhoz, hogy ezek legjobb tudásuk szerint tájékoztató adatokat szolgáltatassanak arra nézve, hány példány kelne el egyházukban, egyúttal figyelmeztetendők lennének a lelkészek, hogy az adatokkal lehetőleg óvatosak legyenek s csak azt vallják be, mire aztán építeni is lehet. — Azt hiszem 5—5 ezer példányt bizvást lehetne nyomtatni, a mennyiben hajlandó vagyok hinni, hogy egy jó népnaptár terjesztésére minden lelkész szívesen fogja kezét nyújtani.

Ha az előmunkálatokra egy hónapot szánunk, a munkálatok beküldésének határnapjául június közepe tűztnék ki, egy hónapot a szerkesztésre, egyet a nyomásra számítva, augusztus közepén, de legkésőbb augusztus végén, a melyen túl már a nép kezdi venni naptárját — naptárunk a nyomdából kikerülhetne.

Lássunk hát mielőbb hozzá — nehogy a jó alkalom s vele ismét egy év elrepüljön fejünk felett!...

Még csak a naptár árát illetőleg kockáztatunk egy óhajt, s ez az, hogy kívánatos lenne, hogy a naptár ne legyen drágább 20 krnál: nagyon természetes, hogy a kiállításnak is ez árhoz kellene alkalmazkodnia!

Farkas Gejza.

Egy magyar evangélikus egyházi dallamról.

Justh Samu István strázsai lelkész s XIII szepesi városi alesperes úr e b. lap utóbbi két számában erős támadást intéz ellenem, azon nézeteim megczáfolása végett, melyeket a Chován-féle chorálkönyv megjelenése alkalmából a „Prot. Egyh. és Isk.“ lap hasábjain nyilvánítottam.

Azok után, a mik e tárgyban előbb Frühwirth akad. énektanító, most a nt. alesperes úr által irattak, bajos volna meghatározni, hogy tulajdonképen mi körül forog a vita? mi képezi annak tárgyát és célját? minő érvek állanak egymással szemben? — A támadás tárgyát képező cikkeim ugyanis egy más lapban jelenvén meg, tiszt. ellenfeleim jónak látták ezen helyzetet a saját álláspontjuk szilárdítására akként felhasználni, hogy cikkeimből csak azt idézték, a mi céljuknak megfelelt, — ellenben a mi az idézett mondatok teljes megértését lehetővé tette volna, azt mellőzték.

Csak ily „modor“ követése mellett volt lehetséges Justh alesperes úrnak cikkeimből azon absurdumot kihoznia, mintha én elébb Gerhardot, azután Thurzóékat, végül Bernát clairveauxi apátot deklaráltam volna a Chován chorálkönyvében a 348. szám alatt foglalt dallam „szerzőinek és feltalálóinak“.

Nem azt kutattam, hogy kinek fejében született az illető dallam? hanem: hogy ki szerzett arra először egyházi éneket? — Én, tá-

maszkodva Skultétynek múlt századbeli partitúrája előszavában foglalt azon nyilatkozatára, mely szerint dallamait a régibb partitúrákból, nevezetesen Transciusnak 1636-ban megjelent kótázott kanczionáljából meríté; kiindulva azon feltevésből, hogy Lányi — mint minden hivatott énekszerző — ha maga nem szerezte az „Ä jest mé srdce smutné“ (Bár szívem szomorkodik) című énekének dallamát, — mégis azt egy bizonyos, határozott dallamra kellett szereznie, mely — ha Skultéty igazat mond — más nem lehetett, mint a kérdéses dallam; támaszkodva a Dörffel-féle jeles, lipcsei legújabb chorálkönyvben foglalt azon jegyzetre, mely szerint a kérdéses dallam Németországban csak 1627-ben, tehát 10 évvel Lányi halála után alkalmaztatott legelőször egyházi dallamként; tekintetbe véve végül azt, hogy ezen dallam a magyar reformátusoknál is meg van, mindezekből — no meg magának a dallamnak jellegéből — azt következtettem, hogy az illető dallamnak bölcsőjét magyar földön kell keresnünk, és nem Németországban, vagy — a mint Fröhwrth német források alapján állítá, — Velenczében.

Hogy miféle „indokolatlan frázisok“ és „hallatlan“ merénylet foglaltatik mindezekben „a századokon át gyűjtött és fenntartott hiteles történeti adatok“ ellen, azt én nem értem.

Igaz, hogy azon confusió, mely az egyházi énekek szövege és dallama közti viszonyra nézve — többnyire hiúságból eredőleg — még egyes, zeneileg képzett egyének fejében is uralkodik s mely a gyakorlati élet mezején — az egyházi élet és művészi érdek kipótolhatlan kárára — a dallamok önkényes cserélgetésében nyilvánul, — e kérdésnél egy tekintetben félrevezetett engem is. Miután ugyanis a „Befiehl du deine Wege“ című éneket én soha más dallam szerint énekelni nem hallottam, mint a melyről a maga ezen feltevésből indultam ki, hogy maga Gerhard ezen dallamra szerezte azt. De miután — nem a Fröhwrth úr által közölt adatokból, hanem az ő felszólalása által újabb kutatásra indítatva, — több rendbeli chorálkönyvek egybehasonlítása alapján — ezen éneket s nem a kérdéses dallamot illetőleg — ugyanazon eredményre jutottam, melyet Justh alesperes úr „12 fontos“ ütegeiből kisülött: hogy t. i. a kérdéses dallam nem a „Befiehl du deine Wege“ című éneknek saját dallama, — nem késtem második cikkemben kijelenteni, hogy „Gerhard ezen éneket nem is arra a dallamra szerezte.“ Ezt nevezi Justh alesperes úr „hallatlan“ dolognak. Kell-e ennél — úgymond — nagyobb — — tévedés? (az alesperes úr bizonyosan mást akart mondani!). S ezen felkiáltása után az „Eris almá“ jaként odadobott dallamot legott követeli, — a németek, illetőleg a „velencei“ iskola számára!

Pedig hát a fentebbi, helyesbített kritikám által mi van bebizonyítva? legfeljebb az, hogy a kérdéses dallam a németeknél nem bír azon stabilismussal mint nálunk, a hol mindég feltéve, hogy Skultéty

Transcius könyvéből vette a kérdéses dallamot — a Lányi énekét kezdettől (tehát a 17-dik század utolsó tizedétől) fogva mindég ugyanazon dallam szerint énekeltek. De semmi esetre sem az, hogy az illető dallamot a magyarok a németektől vették volna át.

Ezzel szemben Fröhwrth és ismételten a t. alesperes úr a minden valamire való präparandiai tanuló által eléggé ismert adatokra hivatkozik, melyek szerint a kérdéses dallam Hassler Leotól ered, a ki azt „német népdalból egyházi és főleg temetkezési használatra“ átalakította 1601-ben a Knoll által 1599-ben szerzett „Herzlich thut mich verlangen“ című ének dallamaként.

Nem veszi észre a t. alesperes úr, hogy saját szavai szerint Hassler Leo nem lehet a kérdéses dallam szerzője oly értelemben, mint a hogy tőlem ama dallam eredetének kimutatását követeli, — illetoleg azt nekem imputálja?! Csak két eset lehetséges. Vagy mint népdalt szerezte azt, a Fröhwrth által közölt szerelmes világi tartalmú költeményre, — ez esetben nem alkalmazhatta azt a kegyes Knollnak lelkében a .pestis borzalmi között megszületett, a világról való lemondást és boldog kimúlás után való sovárgást kifejező gyászénekére. A t. alesperes úr szülővárosában valamely víg kompánia megtehetette azt, hogy az Knoll gyászénekének melodiájára ezt énekelte: „Hans Brandwein du musst sterben“;

de egy korának „legnagyobb orgonistáját“ egy „világhírű művészt“ saját alkotásának ekkora kicsúfolására képtelennek kell tartanom. Melyik művész vállalkoznék arra, hogy a saját maga által szerzett szerelmes világi dalt néhány év multával mint halotti éneket adja ki?

A másik eset csak a lehet, hogy Hassler Leo csak kótába szedte, harmonizálta a készen talált dallamot, — még pedig a Knoll éneke szövegének kíséretében. Ez esetben csakúgy nem szerzője a dallamnak, — mint a hogy például Chován Zsigmond úr soha sem lesz szerzője a chorálkönyvében a 343. sz. alatt foglalt dallamnak (Chvátež Boha našeho — Lobet Gott unsern Herrn), annak daczára, hogy oda nyomatta ezen betüket Ch. j. Mert tudtommal ezen dallamhoz Haan Lajos által jutott, a ki azt Erdélyben egy unitárius magyar templomban hallotta s onnan hozta magával.

Mind ez nem dönti meg azon feltevésemet, hogy Lányi (1570—1617) a maga énekét csakugyan a kérdéses dallamra szerezte, következőleg azt Thurzó György nádor udvarában, a kegyes Cabor Erzsébeth környezetében ismerték és énekeltek. Úgy látszik, hogy a t. alesperes úr Lányiról, ki polemikus irataiban a magyar protestantismust Pázmán ellenében védelmezte, s azon összeköttetésről, melyben Thurzóék a német protestantismus tudós köreivel állottak, — nem sokat tart.

Ebbeli nézeteinek helyesbítésétől legyen szabad Schmalnak¹⁾ következő szavaira hivatkoznom: „De

¹⁾ „Brevis de ista superintendentum ev. in Hungaria Commentatio“ Andreas Schmal 1751. Monumenta Fabó András I. kötet 14. lap.

eruditione et pietate Lanii non est cur prolixè edisseram. Utrumque enim evidentissime testet est hymnis, quot et complures posteritati reliquit et ita elegantes, ut omnibus fere dubiam in hoc studii genere palmam fecisse videatur. Hogy Lányi a maga énekeit minden dallam nélkül — már akár tőle erednek azok, akár a nép szájáról vette — szerzte volna, vagy hogy azok egyszerű szárnyra kelvén, eredeti dallamuktól, mindjárt kezdetben megfosztattak volna, azt Schmalnak fentebbi szavaival nem tartom megegyeztethetőnek.

A mi pedig azon lehetőséget illeti, hogy ezen dallam Thurzóék által kerülhetett a németekhez (a t. alesperes úr ezt úgy adja elő, mint ha azt állítottam volna, hogy „Gerhard híres éneke 1636 körül exportáltatott Magyarországból Németországba“ Thurzóék által, a mi nem egyéb sajnálatra méltó — tévedésnél!) hivatkozom ugyancsak a Schmal könyvében a 70-ik lapon Thurzó Imréről mondottakra. Hogy a vittenbergi egyetem rectora, a Bethlent királylány választó országgyűlés magyar szónoka, a „lánglelkű“ Thurzó Imre (úgy látszik a t. alesperes úr mind ezen tényeket, a századokon át gyűjtött és „fentartott hiteles történeti adatokkal“ merőben ellenkezőknek tartja, — hogy oly ríktó nagy beütéssel szedette erre vonatkozó szavaimat), nem csak a receptivitás, hanem az aktivitás és moderálás viszonyában állott a vittenbergi theologusokkal szemben és ez utóbbiak igen nagy becsben tartották mind azt, a mi benyomásokat és szellemi kincseket az evangélikus Magyarországból az ott nagy számban időző főúri magyar családok útján szerezhettek, — annak Schmal nem egy bizonyítékát szolgáltatja.

No már ha az a 30 kőzák, a kik a Görgey Arnold udvarába berontottak, és miután pálinka helyett aludt tejet ittak, a maguk szép, harmonikus, a szívet megindító, sajtáságos dallamú énekükkel oly maradandó benyomást gyakoroltak a t. alesperes úr lelkére, hogy csak egyszeri hallás és pár percnyi együttidőzés után négy évtized múlva is oly élénken emlékezik vissza rájuk: lehetséges-e, hogy azon idők, midőn a Hunyadyak és Zrinyiek népének fiai, a mohácsi gyászt, a „Lajos király veszedelmét“ és hazájuk romlását oly szívrendítő dallamokban sirató nemzet virága Luther városának vendégszerető falai közt, mely őket a hitrokoni szeretet egész melegével és akkor még zavartalan lelkesedésével ölelte keblére, — éveket, sőt évtizedeket töltött, — Germánia ege felett minden maradandó nyom és szellemi örökség hátrahagyása nélkül multak volna el?

Lehet, hogy a t. alesperes úr ezt is „alaptalan“ és „komolyan nem vehető“ „suppositió“nak, „deductió“nak, „combinatio“nak és „indokolatlan frázis“nak fogja mondani. De néha a pszichológiai törvények és lelki jelenségek analogiája biztosabban vezérelnek, — mint egyes, a nemzetek hiúsága által féltékenyen őrzött okmányok és feljegyzések.

A mit clairveauxi Bernát hymnusáról mondtam, nem egyéb olyan feltevésnél, a minővel a t. alesperes úr is él Hassler Leoval szemben, midőn — minden positiv adat hiányában — felteszi, hogy „ő tán már elébb az illető népdalt is rendszeresen kótákba szedte, míg azt végre 1601-ben egyházi dallamává alakította.“ Hát ha a t. alesperes úrnak szabad — az általam fentebb jelzett valószínűtlenség mellett is — ezen dallam eredetére nézve ily suppositióval, deductióval és combinatioval élni, — mért veszi azt nekem rossz néven, hogy kifejezést adtam abbéli sejtelmeknek, mely szerint a kérdéses dallam elemei talán már clairveauxi Bernát hymnusában is fellélhetők volnának? Hisz nem a levegőre alapítottam ezen sejtelmemet, hanem megjeltem annak alapját.

Ugyanis tény az, hogy Gerhard az „O Haupt voll Blut und Wunden“ című éneket ezen dallamra szerezte. Ezt a t. alesperes úr „12 fontos“ ütegei is demonstrálják. Tény az, hogy ezen ének Gerhardnak nem eredeti alkotása, — hanem clairveauxi Bernát „Salve caput cruentatum“ című hymnusának átdolgozása. Azt bármely számot tevő német irodalomtörténeti kézikönyvből bé lehet bizonyítani.

A t. alesperes úr valami curiosumot lát azon állításomban, hogy ezen hymnusnak már Bernát korában bizonyosan meg volt a maga melodiája? — Hát valjon képzelhető-e egy hymnusz dallam nélkül? vagy talán a középkorban a szószékről deklamáltak a szentek közé felvett egyházi atyák hymnuszait? vagy maga Bernát oly célból szerezte azt, hogy a kolostorok könyvtárainak anyagát szaporítsa vele? És ha ezen hymnusnak, mint az isteni tisztelet liturgikus részéhez tartozó szellemi produktumnak csakugyan meg volt már Bernát korában a maga melodiája, — valószínű-e, hogy Gerhard ezen, oly nevezetes egyházi férfiútól átvett hymnusz dallamát önkényesen megváltoztatta volna, — midőn szövegét az evangélikus egyház hitzikkeivel tökéletesen megegyezőnek találta? — Vajjon Luther, a ki Ambrosius hymnusát átdolgozta németre, melőzte-e vagy újjal cserélte fel annak régi dallamát?

Lehet, hogy ezen combinatio csalódáson alapúl. De hogy a magyarok a Bernát-féle hymnuszt már a középkor derekán saját nyelvükön birták, azt Toldy irodalomtörténetéből tudom. — Ha tehát ezen dallam elemei csakugyan az említett hymnusra volnának visszavihetők, még az esetben is a magyarok előbb vették birtokukba s látták el a maguk nemzetiségének bélyegével ezen dallamot, mint a németek. Következőleg ez esetben sem áll, hogy a németektől vettük volna át.

De — mint mondtam — ez „feltevés“, mely mellett lándzsát törni nem akarok.

Fejtegetéseim positiv eredményeként csak annyit tartok fel most is, amennyit Frühwirth énektanítóval szemben fentartottam, hogy t. i. ezen dallamot legalább is annyi joggal lehet a magyar földön gyökeret vert evangélikus szellem termé-

keként tekinteni, amennyivel azt Fröhvirt és a tisz. alesperes úr Hassler Leo, illetőleg a német protestantizmus számára követeli.

A mi a tisz. alesperes úr által perhorreskált általános megjegyzéseket és a „12 fontos“ ütegek utolsó dördüléseként elmondott zsidó-adomát illeti, azokra — ha a nagy. szerkesztő úr megengedi — más alkalommal felelek.

Jeszzenszky Károly.

Magyar protestáns tudományos irodalmi társaság.

A pestmegyei ág. hitv. evang. esperesség lelkesíti karához!

Kibocsátva a felhívás „Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság“ megalakítására. Kétséggel mindnyájunk előtt kedves szózat e felhívás, tárgyánál és az ehez kötött közös, édes reményeinknél fogva. — Kedves testvérek; járuljunk e szent cél megvalósításához és lépünk e társaságba testületileg, mint alapítót! Miként évekkel ezelőtt 1 frtos járulékaikkal, 4 év alatt lettünk az országos protestáns árva-egylet tagjává, úgy cselekedjünk most is. A 100 frtnak első évi negyedrészt s a hátramaradó összeg ötös kamatát küldjétek be hozzám f. é. juniushó elsejéig.

Láng Adolf, pestm. ev. főesperes.

* * *

Tagokul jelentkeztek:

1) Lapunknál: Ntisz. Láng Adolf pestmegyei ev. főesperes alapító tagul. . . 100 frttal

2) A „Prot. Egyház és Iskolai Lap“nál:

A pesti ev. ref. egyházmegye 500 frtos pártfogó tagul évi 6%-től kamattal.

IRODALOM.

— „A hit oltára“, imakönyv evangélikus keresztyének számára, írta Gyurátz Ferencz evang. lelkész. Budapest, 1887, a Luther-társaság kiadványa. Remélve, hogy e becses munka közelebbi ismertetését rövid időn hozhatjuk, itt a tartalom főcímeinek közlésével csakis a régen várt műre kívánjuk egyházunk lelkészeinek és tagjainak figyelmét fordítani. Az imakönyvnek foglalata: I. Elmélkedés az imádságról; a keresztyén imája, az „úri ima“ fonalán. II. Hétköznapi és vasárnapi reggeli és estvéli imák. III. Ünnepi imák. IV. A töredelem órái. V. Alkalmi és különböző életviszonyokra vonatkozó imák. VI. Időszaki s különböző csapásokra vonatkozó imák. VII. Függelék.

A magyarországi evang. ref. egyház egyetemes névtára az 1886. évre. — Az egyetemes konvent megbízásából szerkesztette Tóth Sámuel, a konvent egyik jegyzője. — Budapest, 1887. Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedése (Ára?) — A tudós és nagyszorgalmú szerkesztő nemcsak statisztikai

tekintetben, hanem történelmileg is értékes munkát nyújt az érdeklődők kezébe. — Az öt evang. ref. egyházkerület egyházmegyéi, gyülekezetei, tanintézetei, misszióügyének nemcsak teljes, minden részleteket felölelő képét nyerjük az 509 lapot tartalmazó nagy $\frac{1}{4}$ -rétű füzetben, hanem az egyházkerület s főiskolák statisztikai kimutatását megelőző történelmi adatok a felekezet körén kívül állóknak is becsessé teszik e művet. — Összesített kimutatásából látjuk, hogy az evang. ref. közegyházban van 1980 anya-, 98 társ-, 3261 leány- és fiók-egyház 2.024.699 lélekkel; van 1909 rendes lelkész, 374 lelkész és helyettes-lelkész, 127 lelkész-tanító. Született 87.601, meghalt 68.196. Új házások 21.981, áttértek 1166-an, kitértek 513. A lelkészi állomások osztályzat szerint I. osztályú 321, II-ik 317; III-ik 541 és IV-ik 851. Tanító van 2248, kántor 42, kántortanító 283, orgonista-kántor 60, tanító-kántor- és orgonista 482. Tanköteles gyermek van 6—12 éves 222.398; iskolába járó 6—12 éves 194.816; tanköteles 13—15 éves 78.839; iskolába járó 13—15 éves 46.855. Konfirmált 28.837. Az evang. ref. egyházra vonatkozó adatok mellett a füzetben van még az ágost. hitv. evang. egyházkerületekről és az unitárius vallásközönségről összesített kimutatás s az egész művet a helynevek és személynevek pontos lajstroma zárja be s teszi könnyen kezelhetővé. — A ki tudja, mily óriási feladat még az esetben is, ha hivatalos segély is közreműködik, az ily adatok összegyűjtése, pontos összeállítása és gyakorlatilag czélszerű berendezése, csakis a legnagyobb elismeréssel fog adózni a nagytudomány szerkesztőnek fáradhatlan ügybuzgalmáért. Ajánljuk e művet mindazoknak, a kiket testvérfelekezetünk állapota érdekel, mi a protestantizmus közösségében azt hisszük, minden evangélikus lelkészről elvárható.

— Magyarország helységnévtára két kötetben, szerkesztette Dworzsák János, Budapest 1887. Az első kötet az ország részletes helységnévtárát adja, a második kötet Magyarország helységnévtárát a közigazgatási, népességi és felekezeti viszonyokra való tekintettel nyújtja. — Az első kötet valamivel előbb, a második most jelent meg. Ára a két kötetnek 10 frt. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

— „Protestans Pap“, 4-ik szám. Tartalma: „Konfirmációkor“ Sántha Károlytól; „A protestans népirodalom kérdéséhez“ Tantó Jánostól; Áldozócsütörtöki beszéd Tolnai Józseftől; Egyházi beszéd Földvári Lászlótól; Konfirmációi beszéd Sütő Kálmántól; ugyanaz, imával Sántha Károlytól; több beszédvázlat, ima és apróság.

— Beküldetett: „Egy újszabású vértanú a bács-szerémi ág. hitv. evang. esperességben“ röpirat, írták Schneeberger János és Kutlik Felix evang. lelkészek. Ujvidék 1887.

— Beküldetett „Panstenographia“, minden nyelvre való gyorsírás, különös tekintettel a magyar és német, valamint a szláv és latin nyelvre. Iskolák számára és magánhasználatra írta Dohnányi Frigyes gymn. tanár. Ára 80 kr. Pozsony-Budapest, Stampfel Károlynál 1887. Ezen igen ügyesen szerkesztett vezér- és gyakorlókönyv mindazoknak, kik akár nyilvános működésükben, akár magánfoglalkozásukban a rövidített és gyors írásmódnak hasznát vehetik — melegen ajánlatik.

Apróságok.

10-ik évfordulója volt nem rég a pápa megkoronázásának. A fejedelmi férfiú, fejedelmi méltóságához képest akart cselekedni — s Róma szegényei között 10,000 lírát osztatott ki.

Bizony ideje lenne, hogy egyszer felnyílnék a péter-fillérekre adózó jámbor nép szeme. Mert hát itthon a szegény adóját fizetni nem tudja, barmát a hitelezők elköttyevetyélik, a ruha rongyokban fityeg le róla, de azért a péter-fillért csak zsarolják tőle, nagy szájjal hirdetik előtte a római pápa szegénységét, nélkülözését s nyomorgatott helyzetét. — Hát uramfia! most sül ki napnál világosabban, hogy mire kell a szegény pápának a péterfillér? Arra, hogy fejedelmi fényvel ülje meg a koronázása emlékét — s pazar kézzel szórja Róma ingyenélői közt — idegen országok szegény népének szájától elvett száraz s könnyekkel áztatott falatját! — Vagy ha már az, a ki péterfillért áldoz, nem tartja magát szegénynek, nézzen maga körül s segítsen a mellette némán tűrő honfitársán — nem pedig a szegény római pápa útján Róma szegénynek csúfolt renyhe — éhes hadán! Mennyivel szentebb cél lenne péld. csángó testvéreink hazatelepítése. — De a kath. klérusnak jobban tetszik az emberi hiúságnak és általa idegen országok demoralizációjának „szent“ céljaira áldozni, mit saját vérének s felebarátjának fájó sebeit bekötözni! — A krónikák pedig büszkén fogják hirdetni a pápa nemes szívét és bőkezűségét...

Az evang. egyház nagy jelentőségű események vagy eszmék befolyása alatt ünnepet ül — s azokból új lelkesedést merít. Az ünnepek után kapkodó pápista atyánkfiai eszmék bőségével ugyan nem dicsekedhetnek — beleölték azoknak még csiráját is a római mocsarakba, de hát eseményekben annál gazdagabbak — habár épenséggel nem állítható, hogy az események valami jelentőséggel, még kevésbbé pedig nagy jelentőséggel bírnának. No ha nem bírnak — hát tulajdonítanak nekik olyan jelentőséget, hogy az egész világ elszédülhet bele. Ime ezek egyike a pápa jubileuma. A nemrég a fővárosban tartott országos kiállítás nem hozta oly izgatottságba pápista atyánkfiait, mint a most javában megindított mozgalom a pápai kiállítás érdekében, a mely egész lázas hallucinációkig fokozódik — azon örökre emlékezetes, a kath. élet és egyház mélyébe ható — századokra kiható, világra szóló fontos esemény alkalmából — hogy a — kérem tessék ide figyelni! — a — a, hol is találunk méltó szavakat a nagy esemény jelzésére — s bár szebben nem tudjuk — de arany betűkkel lesznek beírva a kath. egyház történetének nagy lapjaira — egyszóval, a római pápa „ő szentsége“ (ezt szükségesnek tartottuk idézőjelbe szedetni ad normam „püspök“), tehát, hogy végre kimondjuk a nagy eseményt, a római pápa 50-éves miséje alkalmából.

Hát izzadj jó magyarom, véres-veríték csöppeket. — A nemzeti becsület úgy kívánja. Mindenkinek a mi je legbecsesebb, adja oda a kiállításra. Nem elég a magad gondja a mindennapi kenyér, az adó, a kamat kölcsönvett pénz után, közmunka, pótlék, község — nem, a római pápa jubileuma úgy hozza magával, hogy Magyarország nagy, dicsőnek, gazdagnak tűnjék fel „ő szentsége“ szemei előtt —

ott nekünk nem szabad utolsóknak lennünk. Ha csak egy szikrányi van benned a nemzeti becsülethől, akkor siess odaadni a mi legdrágább kincséd csak van — mert ki tudja más nemzet (péld. a pápai székhez mindig oly hű Spanyolország) nem fog-e túl tenni rajtad!

Azután az nemcsak kiállítás lesz — de egyszerre két célt fogsz ezzel elérni — s a második a kiállításnál sokkal magasabb, t. i. hogy a fényes kiállítás után a kiállított tárgyakat fel fogják ajánlani „ő szentségének“ ajándéktól. Mily boldogság lesz rád nézve, ha „ő szentsége“ a kegyes ajándékot elfogadja! De valjon elfogadja-e?

Ha épenséggel el sem fogadná — hát nem baj — a fődolog csak az, hogy néhány ájtatos rendező — pápai elismerést — érdemrendet s ki tudja még (az ördög nem alszik) talán bibornoki süveget is kapjon. S a magyar nemzet dicsősége meg lesz mentve!

*

De komolyabb következése is lesz ennek a jubileumnak a magyarországi katolikusokra, a mely kissé minket protestánsokat is érdekel. A jó kath. újságok úgy találják, hogy a katolikus egyház nincs eléggé szervezve. Tehát a nagy eseményt megragadják, hogy az ország katolikusait szervezkedésre szólítják. — Lám mindent gondoltunk volna, csak azt nem, hogy a katolikus egyházat a szervezet gyarlósága borítja. Most azonban tudjuk, hogy hol fáj. Nincs nekik egyetemük. A lutheranusoknak már, régen van, a kálvinisták is nem rég szervezkedtek, a katolikusoknak központjuk nincs. No ha nincs, hát most „ő szentsége“ engedelmével majd szerveznek olyat. — A primás amúgy is kiadta a jelszót a szt. István-társulatban tartott beszédében, hogy a világiak is fogjanak munkához az idvezítő egyház védelmére, mert az egyház nem csak a papok dolga (milyen jó protestáns lett ő méltóságából egyszerre — bocsánat, ha igazi címét el nem találjuk —), hanem a világiaké is. Kell hát egy pont, a hol találkozzanak, s ehhez kevés a szt. István meg a szt. László-társulat, erre kell egy központ — a melyből mindenféle „katolikus aktiót“ meg lehessen indítani.

Egyszer egy idealista írt egy munkát a magyar nép számára „Boldogháza“ czímen. Most ez az ideál testté lesz, és lakozni fog Budapesten, és a világ bámulni fogja dicsőségét, s ez a boldogháza — a kath. központi aktió céljaira épített szándékolt s „ő szentsége“ nevével nevezendő „Leo-háza“ lesz.

Mily boldog aranykor várakozik rátok már a legközelebb jövőben, szerencsés katolikusok!

BELFÖLD.

Kövágó-örsön a lelkészi hivatalnál történt változás következtében az 1885. évi számadás mint átnem vizsgált az 1886. évvel együttesen ejtetvén meg, gondnok kezeihez befolyt 3951 ft 96 kr., — ugyanáltala fent jelzett két évben kiadatott 3899 ft 33 kr., — pénztári maradék 52 ft 63 kr.

Szepezd — leányegyházunkban 573 ft. tiszta posztívával záratott le a számadás.

Keszthely filiánk 2327 ft. templom-alappal, és egy a templom építéshez megkivántató fundussal rendelkezik.

Néhai **Bóka Juliánna** a Kővágó-örsi templomalapra 90 ftot hagyományozott, mely összeg az örökösök által már le is fizettetett. Gyülekezetünknek nemes érzésű női, néhány uri hölgy buzgólkodása folytán csinos sötét vörös bársony oltár-szószéki, és szentség takaró terítőkkel, melyek arannyal vannak rojtozva, — 40 ftot tulhaladva, — látták el templomunkat a közelmúltban; — míg legközelebb özvegy Varga Gáborné hívünk pedig gyónó számlók díszítésére külön 5 ftot adományozott. — Ugyancsak Kővágó-örsi híveink a múltból fenmaradt negatívák törlesztésére saját maguk kebelében 1887. és 1888. években leendő befizetésre külön 1000 ftot kivetettek, melynek ez évi esedékes fele részét már nagy részben be is fizették.

Sz e p e z d filiánkban Tekintetes Nagy Pál ur birtokos s egyházmegyei felügyelőknék neje, született Hörváth Eugenia urnő, templomi oltár, — s szószéki terítőt a Kővágó-örsihez hasonlót, saját maga kegyes készíttetni.

K e s z t h e l y e n e hó 16-án a városi tanács kérésünkre minden ellenvetés nélkül egymást követő 6 évre, prot. gyermekek vallásoktatására, egy ottani polgári iskolájában működő, de prot. vallású néptanítónak évi 40 ft kiutalványozását határozta el. — Általán Keszthelyre, mint egyre virágzóbb és emelkedőbb városra, kár hogy azt a gondot nem fordítjuk, mit egy Kőszeg, Szombathely, Veszprém vagy Fehérvárra; — megérdemelné, sőt rövid idő alatt a prot. szellem tevékenysége ott, az említettem helyekkel vetélkednék is.

Czuppon Sándor,

kővágó-örsi evang. lelkész.

KÜLFÖLD.

Németország. — A bajorországi lutheranus Gotteskasten 1886-ban 7086 márkát vagyis 1095 mkkal többet vett be, mint az előző évben. Az előző évből 125 márkányi pénzkészlet maradt; 56 dekanatusból 6710 márka adomány, Bajorországon kívülről 139 márka folyt be; egy 25 márkányi hagyomány és 86 márk kamatokban. Elosztatott 6551 márk még pedig Cseh- és Morvaországban a Königrätz-i Luther-alapnak, Magyarországnak, Párisnak és Schweiznak jutottak és az egyetemes német lutheranus diasporára fordítottak.

— Kissingenben 2 évi előkészület után junius közepe táján meg fog nyitattatni a gyermekgyógyintézet, melybe görvélyes és angolkóros gyermekek felekezeti különbség nélkül felvétetnek. Ápolásukat diakonissák végzik. Az intézet vezetésének elnöke Beck lelkész Kissingenben.

— Windheimban augusztus elején nyílik meg a lelkészleányok otthona. — A ház úgy van berendezve, hogy benne 50-en lakhatnak. A földszinti helyiségek 18 leány számára vannak berendezve, kik ellátásukat az alapítványból nyerik. Az első emeleten 14-en lakhatnak: 12-en kik maguk élmezik magukat és 2-en, kiket az alapítvány lát el. A 2-ik emeleten 18-an lagnak, kikből 16-an maguk látják el magukat. Ugy látszik, hogy az intézet csakugyan szükségét pótol, mert már eddig 26 palleány jelentkezett felvételle.

— A hannoverai „Henrietten-Stift“ 1886-ban nagy munkát végzett. Új templomot épített, a régi kápolnát kórházzá alakította, s különben is több átalakításon ment

át. Dacára ennek 818 beteget, 30,277 ápolónappal látott el. A kiható munka is növekedett. Öt új állomásra 7 testvér helyeztetett ki és egy állomáson 3 testvérral növekedett a létszám. A testvérekre igen lélekemelőleg hatott, hogy az özvegy királynőt Máriát a főnöknő és 2 testvér hosszú és nehéz betegségében ápolhatta, melyből az fel is gyógyult. A nővérek száma 10-el szaporodott ugyan, de az nem sokat jelent, mert az idősebb nővérek közt igen sok gyöngye és több véglegesen szabadságra bocsátott van. Jelenleg 142 avatott diakonissa, 43 növendék- és 23 előkészülő nővér, mindössze 280 van. Dr. Büttner az intézet lelkésze, ki a múlt nyáron és őszön betegsége miatt működését korlátozni, sőt gyakran beszüntetni volt kénytelen, teljesen felépült. Az intézet jövedelme volt 107,953 mka, a kiadás 109,546 mka. Hagyományokban kapott az intézet 73.412 mkát. — A neuendettelsaui Szt.-Lőrincz diakonissa templom felépítésére 64,000 mka volt előirányozva, azonban szükség van még 12—15,000 mkára, hogy a templom belfelszerelése eszközölhető legyen. E hiány fedezhetése végett Meyer igazgató a diakonissa-ügy barátainak áldozatkészségéhez fordul. Az északamerikai Philadelphiába Neu-Dettelsauból egy diakonissát kértek. — Az augsburgi diakonissa ház, mely egy időn át anyagi szegénység miatt nagyon megfogyatkozott, az utóbbi években örvedetesen fejlődik. Különösen Guiot du Ponteil grófnő 12 éven át évi 4000 márka adományának és halála előtt 100,000 márkányi hagyományának köszönhető ez örvedetes változás. A grófnő ezeken kívül még egy külön kórházi alapítvány létesítésével a diakonissa házat minden további anyagi gond alól felmentette. A diakonissák száma is 80-ra emelkedett. — A speyeri diakonissaház nevezetes adományban részesült Wachenheim urnő részéről, a ki késznek nyilatkozott a Bergzabernben tervezett üdülőházat a nővérek és más üdülést keresők számára körülbelül 30,000 márka költséggel felépíttetni.

A német egyházi törvényjavaslat tárgyalása. — A porosz képviselőház april 21-én kezdte meg a törvényjavaslat tárgyalását s öt napi discussio után elfogadta úgy általában, mint részleteiben, de az urakháza által tett módosítás elfogadásával.

A tárgyalás rendkívül érdekes volt, mert nem volt hiány a javaslat ellen támadókban sem protestans, sem róm. kath. részről. Különösen síkra szálltak ellene Richter és Virchow. Némelyek egészen elvetik a javaslatot, mások nem elegendőnek, ismét mások nagyon is soknak találják s módosításokat kívánnak. Windhorst a centrumpárt nevében kijelenti, hogy elfogadja a javaslatot, de csak is ily alakban, a mint van, ezt is csak a pápa utasítására. A javaslat védelmét Bismarck vállalta magára és aggróháoz képest bámulatos kitartással vagdalkozott mindenfele. Richterrel szemben, a ki felszólalt az ellen, hogy a pápának a birodalmi ügyekbe beavatkozást engedtek, Bismarck megjegyzi, hogy a diplomacia feladata a külföldön jó barátokat keresni, de a némethoni katolikusok nem is tekinthetik a pápát idegen hatalomnak ő sem tekintené, ha katolikus volna. Annyi engedményt kíván a szent széknek tenni, a mennyit az állam jogainak megóvása mellett lehet. Az államkormányt nem vezetheti a felekezeti szempont, hanem csak a politika. S igyekezik kimutatni, hogy őt a kulturharcban is csak politikai

indokok vezérelték. S az akkori lépéseket a cenzurpárt államellenes magatartása követelte, de most köszönettel tartozik az ország a cenzurpártnak. — A mostani engedmények sem a katolicizmust nem helyezik a protestantizmus elé, mint sokan vélik, sem az állam érdekeit nem veszélyeztetik, azért kéri a nemzeti pártokat, ragadják meg a pillanatot a béke helyreállítására és fogadják el a javaslatot, ettől teszi függővé kormányon maradását. A belső békére valóban szükség van, mert a világtörténelmet előre csinálni nem lehet. A májusi törvény, mely harcot jelentett, nem lehetett végleges, az ország katolikussai közül a békeszeretőket ki kell elégíteni, ő nem lehet a katolikus polgártársak állandó elnyomásának híve.

Körülbelül ezek Bismarck szavai. Minden megjegyzés nélkül elég anyagot adnak az elmélkedésre. — A javaslatot elfogadták (pl. a szerzetesrendek visszaállítását 230 szóval 117 ellen.) a májusi törvények szét vannak tépve. Tehát mégis csak elmentünk Canossába! S a ki a helyzetet kihasználhatlanul hagyná, az bizonyára nem a szentszék lesz; hisz lám, már is ajánlkozik a legujabb német-francia conflictus elsímitására! A szentszék nemes intencióit leginkább mutatja ő szentségének a kölni érsekhez intézett levele, melyből világosan kitűnik, hogy az engedményeknek még csak az elején vagyunk.

— **Öngyilkosok temetése.** — Az anhalti tartományi zsinat megkereste az egyházi kormányt, hogy oly törvényjavaslatot készítsen, mely az öngyilkosoknak egyházi szertartással való eltemetését szabályozza. Az egyházi kormány azt készséggel megtette, de fennakadt a rendőri törvény azon paragrafusán, mely 3–30 márkáig elmarasztalja azt, ki öngyilkost másként, mint szertartás nélkül eltemet. — Megkeresték tehát az államkormányt, hogy interpretálja azt a paragrafust. Ez megtörtént, és a magyarázat azt mondja, hogy a paragrafus csak olyan öngyilkosra vonatkozik, ki öntudatosan, szabad akarattal lesz öngyilkossá. — A törvényjavaslatnak már most mi sem áll utjában s az anhalti ember bátran felakaszthatja magát, mert a bonczolás bizonyosan ki fogja sütni, hogy nem volt eszénél.

— Márczius 8-kán halt meg Brooklynban **Beccher Henry**, az egyesült államoknak leghíresebb s legünnepeltebb egyházi szónoka, az amerikai Spurgeon.

Fia volt dr. Beccher — szintén ismeretes egyházi szónoknak és Litchfieldben (Connecticut államban) született 1813-ban. Tizenhárman voltak testvérek, öt közülök pap, egyik nővérök pedig Beccher-Stowe Harrich, szerzője volt a „Tamás bácsi kunyhója“ című ismeretes könyvnek.

Beccher prédikálási modora Amerikában nagyon kedvelt volt és a szószék melletti helyeket évenkénti 6000 dollárig árverezték el. Predikációiban több volt a politika, mint a vallás és szerette a vicczet a szószéken.

Roppant tevékenységet fejtett ki minden téren, mint politikai agitátor, a nőemancipáció kérdésében sat. — Temetésén részt vett több 30,000 embernél s gyász-isteniszteletet több templomban egy órában kellett tartani, mert nem találkozott oly nagy terem, mely a gyászoló közönséget mind befogadhatta volna.

VEGYESEK.

— **Elkinzott protestáns árvák.** A „Budapesti Hirlap“ 114. számában oly megdöbbentő hírt hozott a budapesti prot. árvaházról, hogy szinte restelljük reprodukálni. E szerint az árvaapa és az árvaanya elrémitő brutalitással kínózzák a gondjaikra bízott szegény árvákat. Nem is bocsátkozunk a kérdés taglalásába, hanem az igazság és az árvák érdekében mielőbb pártatlan és szigorú vizsgálatot kérünk.

— **A szarvasi evang. gyülekezetnek** mintegy 200 tagja f. hó 17-én dr. Zsilinszky Endre elnöklete alatt gyűlést tartott a nem rég megállapított sérelmes új adókulcs és a magyar egyház ügyében. A gyűlésen megjelentek túlnyomólag iparosok, előkelő gazdák, kereskedők és tisztviselők voltak. A gyűlés a következőket határozta: 1) Az esperességhez fellebbezés nyújtandó be a zavargó elemek által keresztül erőszakolt adókulcs ellen és vizsgálat kérsék a zavargók ellen. 2) A magyar nyelvnek az egyházi életben nagyobb tér engedése végett egy kérelem nyújtandó be a presbyteriumhoz, melyben a közgyűlések magyar nyelven való megnyitása s a magyar istentisztelet rendezése tartása, magyar pap rendszeresítése és új templom építése kéretik.

— **A kálnói gyülekezet** Bús bak Ádám leköszönése következtében f. h. 22-én ifj. Bartholomaeidesz Gyula járási mérnököt választotta meg felügyelőjévé.

— **Lelkészválasztás.** A kondorosi (Békésm.) nemrég megalakult gyülekezet lelkészévé **Keviczky László** eddig szarvasi segédlelkész választatott.

— **Gyász eset;** barcsfai **Király József Pál**, kiérdemült tanítóképző intézeti igazgató s nyugalmazott lyceumi tanár, a Ferencz-Józsefrend lovagja, f. hó 26-án délután 4 óraker tevékeny élete 78-dik évében végelgyengülés folytán elhunyt. A boldogultnak hült tetemei f. hó 28-án délután 3½ óraker a kismartoni városi temetőben örök nyugalomra helyezettek. Áldás és béke lengjen porai felett!

— **„Józi és Erzsike“** 9-ik száma megjelent. Szerkeszti: Györgyössy Rudolf. Ez élénk gyermeklap, mely számos képpel illusztrálja olvasmányait, minden egyes számáva kedvesen lepi meg az olvasót. A mi tárgyat felőlel, az mind ész- és szívképző hatásra van számítva s a gyermek fejlődő tehetségéhez ügyesen feldolgozva. Ritkán sikerül, hogy irodalmi vállalat provinciából országosan elterjedjen; Józi és Erzsike Arad városából kiindulva, hódítva jár s maga köré gyűjti a kis nemzedéket s olvasási hajlamát jó irányban neveli. A szülők és tanítóknak melegen ajánljuk, hogy e kedves lapot szerezzék meg a családoknak, az iskolai könyvtáraknak. Vizsgálatok alkalmára jutalom-könyvül kitűnően megfelel. A képekkel gazdagon kiállított lap tuleső, (egy évre 1 frt 20 kr.) havonként 16 oldalon jelenik meg s ez elég gyermeknek, hogy iskolai tanulmányai mellett hasznosan mulasson a rövid olvasmányokkal, törje fejt a talányokon, tanuljon belőle gyermekjátékokat, élénk kedves dalokat, melyek hangjegyekkel közzéltetnek; vallás-erkölcs és életrajzi rovatai bizonyosan nem tévesztik hatásukat a gyermek kedélyre. Megrendelhető Aradon (magyar utca 24. sz.) Ajánljuk a pártolásra. A szülők nagy örömet okoznak gyermekeiknek, ha e kedves lappal megajándékozzák őket.